

Presentación do anuario brigantino 2020: palabras de despedida do seu director (15 de outubro de 2021)

ALFREDO ERIAS MARTÍNEZ*

Sra. alcaldesa en funcións, demais membros da Corporación municipal, autoridades, exalcalde e amigo Antolín Sánchez Presedo, amigas e amigos:
Ante todo estou moi agradecido pola vosa presenza neste acto, que é unha mostra do voso apoio ó *Anuario Brigantino*, pero tamén de agarimo a tódolos que estamos levando a cabo este gran proxecto betanceiro e galego que se iniciou no 1948 co seu creador don **Francisco Vales Villamarín** que desta maneira facía renacer o espírito da **Irmadade da Fala de Betanzos** da que fora presidente no 1918, ano en que organizou uns Xogos Froraes que se conteñen nun libro que é certamente o xermolo do *Anuario Brigantino*. Debemos respectar sempre a figura de don Francisco porque fixo algo moi difícil naquel tempo e fixoo con poucos apoios e cunha tecnoloxía moi primitiva. Daquela non había ordenadores, nin impresoras, nin fotocopiadoras, nin móbiles, nin se mandaban e-mails a velocidades lumínicas, nin se podía maquetar como hoxe o facemos tranquilamente cun ordenador portátil en calquera parte. Era un mundo máis complicado e lento. E aínda así el puxo a semente. Seguiu o *Anuario* no 1949 e no 1951, logo parou 30 anos e renaceu co alcalde **Vicente de la Fuente**, axudado e inspirado polo seu irmán **Santiago**, no 1981, con don Francisco aínda á súa fronte. Daquela don Francisco era xa moi vello, pero arredor do seu mito o concelloolveu sementar cultura, creándose o Arquivo Municipal, levantándose de novo a Biblioteca e facendo renacer o *Anuario Brigantino*. Desde ese ano xa saíu ininterrompidamente ata hoxe, de maneira que esa segunda etapa cumpre agora coa presentación deste *Anuario Brigantino 2020*, 40 anos.

A roda da vida xira sen parar e para min hoxe é o momento en que me toca despedirme de todos vós como funcionario en activo deste querido concello de Betanzos, que foi a miña casa nos últimos 40 anos. Despidome como arquivista, como bibliotecario, como director do Museo das Mariñas e tamén como director do *Anuario Brigantino*. O motivo é simplemente que me xubilo. De feito, xa estou xubilado desde o 30 de setembro.

Entreí neste concello o 12 de xaneiro de 1981 e estiven nesa primeira etapa contratado ata o 31 de decembro de 1982. Nesa etapa salvouse o que aínda se podía salvar do Arquivo Municipal, poñéndose as bases da súa reconstrución; e botou a andar de novo a Biblioteca. Logo fixen o servizo militar en Colmenar Viejo, logo na Brunete (no Goloso, cerca de Madrid) e, finalmente, en Capitanía na Coruña a onde me trouxo o meu querido amigo, que nunca esquecerei, o capitán **Ignacio Novoa Cisneros** que faleceu non hai moito. E, a partir do 1 de maio de 1983, volví coa praza en propiedade de arquivista-bibliotecario, praza que creara o alcalde Vicente de la Fuente, daquela pertencente á UCD. Pero houbo unhas eleccións e nese momento gobernaba o PSOE, co alcalde **Antolín Sánchez Presedo** á fronte da Corporación.

* **Alfredo Erias Martínez** foi director do *Anuario Brigantino* desde o correspondente a 1983 ata o de 2020, sendo 38 os números ininterrompidos que dirixiu.

Debeu ser nos primeiros días de 1984 cando Antolín me chamou á alcaldía e me dixo que pensaba adscribir o Museo das Mariñas ó servizo de Arquivo e Biblioteca e nomearme en consecuencia director del e tamén do *Anuario Brigantino*. Sen tempo para dubidar, díxenlle que si e aí empezou unha nova e longa etapa para as institucións e para min.

Por iso lle agradezo moito que estea hoxe aquí, posto que considero que ó ser el o que iniciou este círculo, debe agora pechalo. Ademais, sempre sentín o seu apoio e para min foi moi importante e, mesmo ó principio, fundamental. Pensen que cando me nomeou non sabía se eu ía estar á altura ou non.

Ademais, a oposición, que lexitimamente tiña outro candidato, estivo en contra co argumento de que eu era militante do PSOE, cousa que non era verdade (eu, seguindo as ensinanzas de meu pai, nunca tiven carnet de ningún partido nin xoguei a ser político), e, aínda que non transcendeu, no propio PSOE había algún concelleiro que non lle parecía eu a persoa máis axeitada. Total, que a nivel político tiña o apoio seguro de Antolín e iso era o único que eu tiña claro. A partir daí, dirixín o *Anuario* de 1983, cun facsímil de *El Censor*, o primeiro periódico que se conserva e que xurdira 100 anos antes, no 1883, e a oposición non tivo argumentos para dicir que había manipulacións políticas na revista, pero si dixo que era demasiado cara e, como consecuencia, os seguintes números saíron máis delgados, pero saíron.

E iso é algo que considero debe ter presente o director ou directora que me suceda: non é importante que o *Anuario* saia con máis ou menos páxinas, e con máis ou menos exemplares da imprenta; o importante é que saia tódolos anos e a ser posible puntualmente.

Como sabedes, Antolín foise pronto para Santiago como deputado, logo formaría parte dun goberno da Xunta, máis tarde sería europarlamentario, etc. e en Betanzos quedou o Alcalde **Manolo Lagares**, que estivo nada menos que 21 anos (eu cóntoos polos *Anuarios* que presidiu), tendo en boa parte deles como delegado de Cultura a **Francisco Díaz Pereira Pachico**, e para min as cousas estabilizáronse. Os que se opuxeran a min empezaron a aparecer pronto na presentación dos *Anuarios* e o número de páxinas foi engordando pouco a pouco ata parar nas 600. Logo chegou a alcaldesa **Mari Faraldo**, do Partido Popular, coa que presentamos a web da revista, a primeira web en Galicia dunha revista semellante e que daría ó *Anuario* unha presenza mundial. E todo seguiu o seu camiño con

Ramón García Vázquez e agora con María Barral Varela.

O *Anuario* é un arma cultural de primeira magnitude que axuda moito á dinámica das demais institucións; por iso espero que quen gañe a oposición a director do Arquivo, da Biblioteca e do Museo das Mariñas sexa quen dirixa tamén o *Anuario Brigantino*. É o máis lóxico.

Estou moi agradecido a tódolos alcaldes e a tódalas alcaldesas dos últimos 38 anos por manterme á fronte do *Anuario Brigantino*. É certo que supón moito traballo e moita responsabilidade, pero tamén permite unha relación estreita co mellor da intelixencia de Galicia no campo das Humanidades e iso non ten precio.

Desde logo é una grandísima honra ter sido director desta revista durante tantos anos e iso levareino sempre con orgullo.

Teño dito noutras ocasións, e hoxe pensando en quen me suceda debo repetilo, que ningún alcalde ou concelleiro me dixo nunca o que tiña que facer no *Anuario Brigantino* e daquela eu tiven que infundirle unha filosofía que se foi facendo clara ó pouco tempo, e esta é a seguinte:

-O *Anuario* é, por riba de todo unha revista de investigación académica que debe procurar sempre un nivel universitario.

-O seu ámbito de actuación é fundamentalmente Galicia, podendo abarcar o norte de Portugal e puntualmente máis aló. A idea é converter Betanzos nunha capital cultural de Galicia que dalgunha maneira recorde que foi antes unha capital política e administrativa, como capital de provincia, durante séculos.

-No *Anuario Brigantino* os autores teñen liberdade en canto ó emprego das tres linguas do noso entorno cultural: o galego, o español e o portugués. Esta liberdade é un dos aspectos que máis fortaleceron á revista e que na miña opinión habería que preservar no nome da Liberdade con maiúscula, porque calquera outra opción, por ben intencionada que fora, non deixaría de ser unha imposición totalitaria.

Como vos podeades imaxinar, durante estes últimos meses dábase voltas a cabeza pensando que dicirvos hoxe.

Pensei, por exemplo, que como os verdadeiros protagonistas do *Anuario* son os autores, unha maneira de facelos presentes a todos era simplemente dicir o seu nome, pero son moitos (eu contei 484 desde 1948 ata hoxe) e, decididamente, desbotei a idea. Porque ademais, tédelos todos á man accedendo á web do *Anuario* e ó portal Dialnet.

Pensei tamén que podería ser interesante contar a ilusión e o entusiasmo xeneralizado que se vivía en Betanzos e en todas partes naqueles anos de principios do novo réxime democrático e descentralizado, no chamado estado das autonomías, entre finais dos anos 70 e principios dos 80 do século XX. Podería, seguía a pensar eu, comparar ese tempo co que hoxe vivimos. Pero tamén desbotei facelo, porque caería fatalmente nun discurso melancólico ó relatar o que semella ser o final daquel réxime, sen que se albisque unha saída ilusionante por ningures.

Aínda pensei outra cousa: facer para todos vós un informe de como están hoxe as institucións que dirixín durante os últimos 40 anos, pero tampouco me pareceu unha boa idea, porque podería verse como un relato de autocomplacencia e porque, en todo caso, a realidade visible, a boa, a regular e a mala, pode entreverse bastante ben nas propias webs desas institucións.

<https://anuariobrigantino.betanzos.net/>
<http://archivomunicipal.betanzos.net/>
<http://hemeroteca.betanzos.net/>
<http://museodasmarinas.betanzos.net/>
<http://anuariobrigantino.betanzos.net/Biblioteca.htm>

Por conseguinte, só me queda agradecer a tódalas persoas que me axudaron, desde as distintas corporacións municipais ata o subdirector **José María Veiga**, compañeiro e amigo fiel, o meu brazo dereito; ós secretarios **Xulio Cuns** (xa desaparecido) e a **Alberto López**, amigos os dous de verdade, e ós numerosos colaboradores técnicos que figuran nas primeiras páxinas dos distintos números da revista e que personalizo na miña compañeira de traballo Ermita Rodríguez que é un apoio fundamental para moitos dos traballos que facemos nas institucións e de feito asina con José María e comigo un traballo arquivístico neste Anuario, relativo ó arquivo da «Empresa de conducción de Sales» de D. Manuel Martínez Vega do Alfolí que se desenrola entre 1828 e 1885 e que ten, por exemplo, 8.602 cartas recibidas. E agradecemento tamén para **Pilar Vázquez Ares** polo seu esforzado e positivo traballo na Biblioteca Municipal.

Non me quero esquecer da **Imprenta Lugami**, que é un orgullo para Betanzos e que vin desenrolarse de maneira espléndida durante todos estes anos, desde unha empresa tecnicamente case decimonónica a outra punteira en Galicia. Noraboa para o seu director, **Jesús Ares** e para a familia e traballadores. Con todos eles, en maior ou menor medida, tamén tiveron relación estreita durante estes 38 anos. Debemos seguir apoiando esa empresa betanciera exemplar.

E, fundamentalmente, teño moito que agradecer ós autores dos traballos de investigación. Entre todos enchemos as páxinas dos últimos 38 números do *Anuario Brigantino*, revista que favoreceu tamén a existencia en Betanzos dun grupo de investigadores locais que nos están a dar gratas sorpresas.

Estar 38 anos como director ininterrompidamente desta revista de investigación é motivo dunha gran honra para min, pero tamén hai que ter en conta que é moito tempo. Por iso creo que haberá, seguro, persoas máis novas, con capacidade técnica e con ilusión suficiente como para darlle ó *Anuario Brigantino*, ó Arquivo, á Biblioteca e ó Museo, unha nova etapa florecente. Teño plena confianza niso.

Nunca pensei que na miña despedida pasaran tantas cousas e ademais boas.

Para empezar, un grupo de amigos con **Vicente de la Fuente**, **Luis Sande**, **Juan Suárez**, **Eduardo Fuentes** e **Carlos Pereira** á cabeza, pero con outros á súa beira como **Antolín Sánchez Presedo** e **Juan María García Otero**, organizáronme unha homenaxe increíble no Pazo de Leis de Santa Cruz de Mondoí (10-09-2021) que nin eu nin a miña familia poderemos esquecer nin agradecer suficientemente nunca. Moitísimas gracias a todos os que organizaron iso e a tódolos participantes nesa celebración.

Pero ademais pasaron outras cousas. Por exemplo, o feito de que a partir dun traballo que fixemos José María Veiga, Juan Sobrino e máis eu, documentando amplamente o tramo Vilalba-Betanzos como integrante do Camiño Norte orixinal, xurde en Betanzos un grupo de xente que efectivamente reivindicaba que a ese tramo se lle dese a consideración de camiño xacobeo que en xustiza lle pertence. Antolín tivo niso un papel moi importante e xuntos, con outros amigos, fixemos ese camiño desde Vilalba a Betanzos os días 23, 24, 25 e 26 de xuño deste 2021. Pero a cousa non quedou aí, porque encargado eu de facer unha xestión coa catedral, para sorpresa de todos, o delegado de peregrinacións, **don Segundo Leonardo Pérez López**, anterior deán e delegado de peregrinacións, no nome do Cabido catedralicio mandounos un documento dicindo que «**conforme á documentación presentada e o correspondente estudo histórico, non cabe dúbida que este traxecto formaba parte do antigo Camiño Norte a Santiago de Compostela**» e «**Por elo, ós peregrinos que recorran este tramo e que cumplan as condicións acostumadas... concederáselles a Compostela...**» A partir daí o concello de Betanzos o pasado día 9 de outubro reuniu no Cine Alfonsetti a tódolos alcaldes e alcaldesas dese tramo de camiño e a todos nos pareceu que aquilo era o punto de non retorno para que ese camiño se puxera en pé como camiño xacobeo, con tódalas implicacións que iso pode supoñer para tódolos concellos que atravesara.

Que un traballo do *Anuario Brigantino* poida cambiar a vida de moitas familias entre a Terra Cha e as Mariñas de Betanzos é algo que nin nos nosos mellores soños pensabamos os autores daquel traballo que poidera suceder.

Tamén nos últimos tempos tivo lugar a doación á Biblioteca Municipal da Biblioteca persoal de **Juan María García Otero**, un conxunto valioso e voluminoso de libros que enriquece o noso patrimonio bibliográfico, ó vir da persoa que creou as revistas *Restauración y Rehabilitación* e tamén *Restauro*.

E cando xa me estaba indo, a miña amiga de tantos anos, **Mercedes Morandeira (e familia)**, presente sempre na presentación do *Anuario Brigantino* coa súa irmá **Mari Carmen**, á que recordo con moito agarimo e que faleceu estes días, emprazoume para doar ó Arquivo Municipal o seu impresionante arquivo fotográfico sobre Betanzos, xuntado con mimo durante toda a súa vida.

En fin, semella que os asuntos das institucións tiran de min cara atrás, pero para as institucións eu xa vou sendo pasado e así debe ser. As institucións teñen moito que medrar e a min sempre me quedará o orgullo de haber estado nelas nos tempos primeiros, neses nos que se poñen os cimentos sobre os que outros construírán.

Non teño a máis mínima intención de estorbar en nada a quen me suceda. Simplemente, cando, despois da anunciada oposición, saibamos quen é esa persoa, quero que saiba desde agora que me poño á súa disposición para que o paso dunha etapa á outra sexa o máis doado posible. Dareille traballos que quedaron sen publicar para que os considere, amosareille como o facía eu por se lle serve de algo, facilitareille tamén o contacto con numerosos investigadores, direille como facía e como mantiña as páxinas web, tanto do *Anuario* como das demais institucións, e mesmo lle darei alternativas para dirixir sen maquetar, porque un bo director ou unha boa directora non ten porque maquetar a revista. E, a partir daí, será obviamente esa persoa a que marcará o rumbo que mellor considere e todos nós debemos apoiala.

MOITÍSIMAS GRACIAS!
MOITA SAÚDE PARA TODOS!
LONGA VIDA Ó ANUARIO BRIGANTINO!

